

גליון מס'

35

אדר א' תשע"ד,
פברואר 2014

הדין והדיין

פסקי דין רבניים בנושאי משפחה

The Law and its Decisor: Rabbinical Court Decisions in Family Matters

נישואין אזרחיים

עילות גרושין

רכוש

כתובה

צווי הגבלה

מאבקי סמכות

מרכז רקמן

המרכז לקידום מעמד האשה
THE RUTH AND EMANUEL
RACKMAN CENTER
FOR THE ADVANCEMENT
OF THE STATUS OF WOMEN

הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן

פרסום זה התאפשר הודות לתרומתם הנדיבה של עו"ד רומי תיגר (qc) ורעייתו אסתר מלונדון, אנגליה

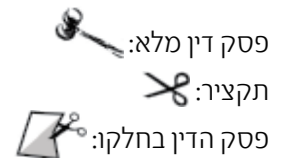
This publication was made possible through the generous support of Mr. **Romie Tager**, QC, and his wife **Esther**, London, England

מ ע ר כ ת ה ד ין ו ה ד י ין

יו"ר המערכת: פרופ' רות הלפרין-קדרי, ד"ר סוזן וייס
 עורך ראשי: פרופ' עמיחי רדזיני
 עורכת: עו"ד בת-שבע שרמן-שני
 חברי המערכת: עו"ד עדי רז, עו"ד אסנת קרפלוס-גלעם,
 עו"ד שי זילברברג
 מנהלת ומפיקה: עו"ד עטרה קניגסברג-ראם
 סגנית עורך: **חיה טובי**
 עיצוב וביצוע גראפי: **הסטודיו של מיכל**

כתובת המערכת:
 המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן
 הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן 52900
 טל. 03-5318895, פקס. 03-7360499
E-mail: DVD@rackmancenter.com
www.rackmancenter.com

סימני הבאת פסקי הדין:

ראשי תיבות:
בזה ז - בזמן הזה
בע"כ - בעל כורחו/ה
ג"פ - גט פיטורין
דמו"ר - דת משה וישראל
דר"ת - דרבינו תם
זמ"ז - זה מזו
חדר"ג - חרם דרבינו גרשום
טו"ר - טוען/ת רבני/ת
טו"מ - טענות ומענות
כ"ש - כל שכן
לכו"ע - לכולי עלמא
לפי"ז - לפי זה
עו"ס - עובד/ת סוציאלי/ת
פו"ר - פריה ורביה
פרש"י - פירוש רש"י
צ"ב - צאן ברזל
שאל"כ - שאם לא כן
שכ"ו - שאר כסות ועונה
שלו"ב - שלום בית
חוק"ק - חופה וקידושין

אין במובא כאן משום תחליף לייעוץ משפטי

©

כל הזכויות שמורות
 ISSN 1565-4176

ת ו כ נ ה ע נ י י נ י ם

נישואין אזרחיים _____ 3
 עילות גרושין _____ 6
 רכוש _____ 8
 כתובה _____ 9
 צווי הגבלה _____ 10
 מאבקי סמכות _____ 10

ד ב ר ה מ ע ר כ ת

1. פסק הדין הראשון המתפרסם בחוברת זו עוסק בשאלת סמכותו של בית הדין הרבני לדון בנושאים שנכרכו לתביעת גירושין מנישואין אזרחיים. דעת הרוב מביעה בו עמדה שונה מזו שעלתה בארבעה דיונים קודמים, בארבעה בתי דין שונים (תיק (טבריה) 80581-21-1 (24.6.09); תיק (נתניה) 764411/1 (3.10.10); תיק (באר שבע) 155387/1 (3.2.11); תיק (חיפה) 899265/1 (22.7.12)). לפי עמדת הרוב כאן לבית הדין אין סמכות כזו. זאת לא רק משום שכך קבע במפורש בית המשפט העליון, אלא בעיקר משום זו היא באופן פשוט ההלכה. מכיוון שההלכה אינה נותנת כל מעמד לנישואין האזרחיים, הרי שהיא אינה מכירה בחיובים העולים מקשר כזה, ועל כן בית הדין, כמסד הלכתי, אינו יכול לדון בנושא.

קריאת המילים בהן מסתיים פסק הדין מגלה כי הדיינים היו מעוניינים בפרסומו. אשר על כן, מעניינת מאד העובדה שהנהלת בתי הדין משום מה לא פרסמה במאגרים את פסק הדין הזה, וזאת בניגוד לארבעת פסקי הדין שנזכרו לעיל ואשר מצדדים בסמכות בית הדין. נשאלת השאלה האם מדובר בהחלטה מהותית או שמא בעניין טכני בלבד? תהא אשר תהא התשובה, מכאן אנו למדים שוב על חשיבותו של 'הדין והדיין' כמקור לפסיקת בתי הדין.

2. עובדה ידועה היא שמספר פסקי הדין הכוללים סנקציות כלפי סרבני גט, ובפרט סנקציות חמורות, אינו גדול במיוחד. את הנתונים ניתן לראות בפרויקט פא"י של מרכז רקמן (הניתן להורדה מאתר המרכז), והביקורת אף עלתה במספר הצעות חוק שנגעו לחוק קיום פסקי דין של גירושין. לאור זאת, יש חשיבות בשני פסקי הדין האחרונים בגיליון זה. הראשון מלמד על כך שלעיתים דווקא בית הדין הוא הגורם היעיל יותר בניסיונו לאכוף את מתן הגט, ואילו הרשויות האמורות לממש את צווי מתרשלות בכך. השני מלמד כיצד מתמודד בית הדין עם סרבן גט שהוא כבר ממילא אסיר, ויש לציין את הקפדתו של בית הדין על כך שהאסיר לא ירצה את מאסרו ב"אגף התורני". שמא יש בכך גם התייחסות למידת היותם של סרבני גט שאינם מצייתים לבית הדין מתאימים להגדרה "שומרי מצוות"?

קריאה מועילה,
 פרופ' עמיחי רדזיני
 עורך ראשי

נישואין אזרחיים

1. מעמדם ההלכתי של נישואין אזרחיים וסמכות בית הדין לדון בנושאים הנלווים לתביעת גירושין מנישואין אלה.

**בית הדין האזורי תל-אביב:
 הרב שמעון מלכה - אב"ד
 הרב אליהו הישיריק - דיין
 הרב זבדיה כהן - דיין**

העובדות:

בני הזוג, כהן וגרושה, נישאו בנישואין אזרחיים. הבעל הגיש תביעת גירושין וכרך לה את נושאי הרכוש, משמורת הילדים והמזונות. האשה התנגדה לסמכות בית הדין לדון בנושאים הכרוכים לאור פסיקת בג"ץ 2232/03. לטענת הבעל, האשה הסכימה לסמכות בית הדין וכן יש פסיקה קודמת של בתי הדין ולפיה דברי בית המשפט העליון הינם אוביטר ולבית הדין יש סמכות לדון אף בנושאים הכרוכים.

✂ נפסק:

הרב כהן:

אכן בג"ץ 2232/03 קבע כי אין לבית הדין סמכות לדון בנושאים שנכרכו לתביעת גירושין, אולם בתי הדין פסקו שלוש פעמים (טבריה, תיק 80581-21-1; נתניה, תיק 764411/1; חיפה, פס"ד מ-22.07.12) כי יש להם סמכות כזו, ודברי בג"ץ הינם אמרת אגב. הרב כהן מסכים לדבריהם.

הרב הישיריק:

אין להסכים עם פסיקת בתי הדין עליה מסתמך הרב כהן, אך לא בשל הסכמה עם נימוקיו של הנשיא ברק בבג"ץ הנ"ל. ברק קבע כי לא ניתן לאפשר כריכה בגירושין מנישואין אזרחיים משום שהיא בהגדרה כריכה שאינה כנה. אולם מדוע להניח זאת? "על פניו הצעד של כריכת הרכוש הוא צעד המייעל ומשפר את הטיפול בתיק במטרה לדון בהן במכלול אחד ותחת קורת גג אחת. השאלה אם ניתן כביכול 'לסמוך' על ביה"ד הרבני משום שלדברי כבוד השופט ברק שפורום זה כלשונו 'מתכחש לגילויים הרכשיים של סטטוס הנישואין' זוהי שאלה העומדת בפני מגיש התביעה זכותו 'לסמוך' על ביה"ד כמו שזכותו שלא לסמוך על ביה"ד. אכן מרגע שהחליט מרצונו לכרוך את התביעות מדוע שנעלה על דעתנו כי הכריכה אינה כנה???". ברק לא הוכיח את דבריו ולכן קשה לקבלם. אולם יש להגיע לאותה מסקנה מעשית מכיוונים שונים לגמרי: "עלינו לברר מנין לביה"ד הסמכות ההלכתית לדון ואף לכפות. נקודה שניה שעלינו לברר היא, מנין לביה"ד הסמכות החוקית לדון ולתן החלטות ולאכוף

אותן על פי חוק. שכן, אף אם לביה"ד הרבני הסמכות לעשות כן מכוח ההלכה עדיין אין בכוחו לפעול חוקית וליישם את פסקי הדין שלו".

מבחינת הלכתית מקור סמכותו של ביה"ד הוא מן התורה. אולם כדי לכוף אליו אזרחים הוא זקוק לסמכות חוקית מן השלטונות וזו הסמכות שקיבל ביה"ד בחוק שיפוט בתי דין רבניים.

"אך צריך הדבר להיות ברור, הדיון הוא על הסמכות החוקית בלבד! המדינה אינה יכולה לתן או לשלול סמכות הלכתית. היא יכולה לאשר אותה חוקית או לא לאשר ככל שהדבר נוגע לשטחי הסמכות שהמדינה האצילה להם כוח חוקי. בעצם הדברים הנ"ל פשוטים אך חשוב שלא נטעה ב"סדר הדברים" בענין זה. סדר הדיונים בבואנו לבוא לברר אם ענין או תחום מסוים הינו בסמכותו של ביה"ד הרבני או לא, הוא אך ורק בדרך זו:

1. **קומה ראשונה** - בחינת הסמכות ההלכתית.
 2. **קומה שנייה** - בחינת הסמכות החוקית.
 ראשית, מוטל על ביה"ד לבדוק אם יש לו סמכות הלכתית על פי דין תורה והנפסק בשו"ע, לדון ולכוף את הצדדים לדון בפניו באותו מקרה. ברור מעל כל ספק כי תנאי מקדים לכל דבר הוא כי הדיון עליו נסובה הבחינה והבדיקה אם יש לביה"ד סמכות, המדובר הוא לדון באותו דין על פי דין תורה בלבד. משום שהרי כל תוקפו וסמכותו של ביה"ד הוא לדון אך ורק על פי דין תורה. אין אפשרות שביה"ד יכוף את הצדדים לבוא לדון בפניו על פי דין שאינו דין תורה צורף. מכאן נובע סדר הדברים הנ"ל. ראשית, על ביה"ד לבדוק אם יש לו סמכות הלכתית לדון על פי דיני תורה במקרה מסוים. הסמכות ההלכתית היא הקומה הראשונה שעלינו לבנות בבנין הסמכות של בית הדין. רק לאחר שנדע כי הקומה הראשונה קיימת, נוכל לגשת לבניית הקומה השנייה שהיא הסמכות החוקית. אז נוכל לברר האם גם החוק מכיר בסמכות בית הדין לדון באותו מקרה. אך לא ייתכן מצב הפוך, שבו נכוף מישהו לדון בפניו רק על בסיס זה שהחוק במדינה העניק לנו סמכות. סמכות חוקית אינה יכולה לבוא במקום או ללא סמכות הלכתית שהיא קודמת לה".

יש להבחין בין הדיון בתביעת הגירושין עצמה ותביעת המזונות ובין תביעה לחלוקת רכוש. בנושאים הראשונים דן בית הדין רק על פי דין תורה, וזאת גם על פי הוראות החוק. לעומת זאת, בנושא האחרון חייבים בתי הדין לדון על פי החוק, גם כאשר הדיון נתון לסמכותם. "רוב רובם של בתי הדין בישראל נוהגים בפועל כי אין המצב החוקי תואם את ההלכה ובעצם סותר אותה ואין בכוחו לחסות תחת מעטה הלכתי. בהתאם לעמדה מקובלת זו, דנים בתי הדין בחלוקת הרכוש אך ורק כאשר יש הצהרה של שני הצדדים כי הם מסכימים שהדיונים יהיו בהתאם ועל פי חוק יחסי ממון (ויש בתי דין שהצריכו גם קבלה בקנין). בהיעדר הסכמה כזו, כאשר אחד הצדדים מעלה את הדרישה כי הדיון ייערך על פי דין תורה, אין ביה"ד דן בחלוקת הרכוש ומפנה את הצדדים לערכת בית המשפט. יצוין כי בפועל אין הדבר מהווה מכשול שכן רובם של הזוגות המתגרשים בביה"ד הרבני מביעים את רצונם ואף את דרישתם כי הדיון בחלוקת הרכוש יהיה על בסיס החוק האזרחי של חוק יחסי ממון. שונה לחלוטין המצב כאשר בני הזוג לא נישאו בחוק כדמו"י אלא בהליך אזרחי בלבד".

העמדה המקובלת בבתי הדין היא שאין תוקף הלכתי לנישואין אזרחיים, אולם המנהג הוא שלרוב דמילתא מסדרים גט לחומרא, עליו ניתן לוותר כשאחד הצדדים מסרב לשתף פעולה בסידור הגט. ביתר תוקף הדברים אמורים בנישואי איסור של כהן וגרושה. "עמדה הלכתית זו של בתי הדין, מביאה אותנו לתקוף את שאלת הסמכות משני כיוונים שונים ההלכתי והחוקי... בעקבות סדר המבחנים אותו העמדנו לעיל, ראשית יש לבחון את הסמכות ההלכתית שיש לביה"ד לזון במקרה מסוים, ורק לאחר מכן את הסמכות החוקית של ביה"ד. נראה שבנושא זה של כריכה בנישואין אזרחיים, גם ללא בדיקת המצב החוקי, הרי שבבסיס הסמכות של פעולות בית הדין שהיא התשתית ההלכתית, אין בידי ביה"ד סמכות הלכתית לזון בכך". סמכותו של ביה"ד לזון יהודי ולכופף אותו לקיים את פסה"ד מקורה בדין תורה. אולם תנאי הכרחי לכך הוא שביה"ד ידון על פי דין תורה, ולא מערכת חוקים הסותרת אותו. לענייננו, מבחינת בתי הדין אין כלל משמעות הלכתית לנישואין אזרחיים והצדדים אינם נחשבים 'בני זוג'. הם דומים לשני בעלי דין בתביעה אזרחית הפונים לבית הדין. אלא שבמקרה כזה בית הדין יכול לכופף נתבע רק אם ידון לפי דין תורה. כאשר מטרת התובע לזון שלא על פי דין תורה, ביה"ד משולל סמכות הלכתית ואינו יכול לכופף איש. כאשר באים מי שנישאו בנישואים אזרחיים לזון בחלוקת רכוש ובכל דיני הממון שביניהם, הם באים על יסוד מצב מסוים שלדעתם קיים. הם מחזיקים כי הם בחזקת 'נשואים' זה לזו ובאים לביה"ד כדי שידון בחלוקת רכוש בין בני זוג לרבות זכויות וחובות הנובעות מחיי נישואין. כאמור, ביה"ד הרבני אינו מכיר בנישואים אזרחיים ולדעתו אין כאן כלל תשתית של חיוב ממון של בני זוג נשואים. שהרי בעיני ביה"ד אין מצב של חיי נישואין שהרי אינם נשואים הלכתיים.

"משכך פני הדברים, הא כיצד בכלל יכופף ביה"ד שני אנשים שאינם נשואים לבוא לזון בפניו על בסיס 'דיני ממון שבין בני זוג נשואים'. התורה והשו"ע נתנו סמכות לביה"ד לזון רק על בסיס דיני התורה ולא על שום בסיס אחר. ועל פי דיני התורה אין כאן נישואין כלל. כך שבמצב כזה ההזמנה מלכתחילה של ביה"ד לצדדים שיבואו לזון בפניו משוללת כל בסיס הלכתי. שהרי על מה בית הדין מזמין אותם, הרי מבחינתו אין כאן כל תשתית הלכתית של דיני ממון הנובעים מ'נישואין' בין שני אנשים אלו. בוודאי שלא יוכל ביה"ד לכופף מי שאינו רוצה לבוא לפניו לזון. נשארה אפשרות שביה"ד יזמין אותם וכשיבואו, לזון אותם במסלול של דיני ממון שבין שני אנשים בעלמא ולא כשל אנשים נשואים, אך הרי אין זו סיבת בואם ומטרתם. רצונם הוא לברר את חובותיהם וזכויותיהם כ'בני זוג' נשואים. אז תהיה חובה על ביה"ד לומר להם כי ככל שהדבר יהיה מושתת על דיני התורה הרי שבעיני ההלכה אין ביניהם כלום, אך אם רצונם שביה"ד ידון אותם 'כאלו' היו 'נשואים' משום שפקיד אלמוני רשם אותם כ'נשואים' על פי חוק אותה מדינה, יהיה עליהם להסכים ולהסמין בכך את ביה"ד לקבל סמכות לעשות כן. ההצטרפות למצב כזה מגבילה מאוד את האפשרות של דיון בביה"ד משתי סיבות: 1. בכל מקרה שאחד הצדדים מודיע כי אינו מעוניין כלל שביה"ד ידון ביניהם, ממילא נשאר ביה"ד משולל כל סמכות הלכתית; 2. וכאן באה לביטוי העמדה העקרונית - זהו מצב 'אבסורדי' שבו יזמין ביה"ד

הרבני שני אנשים שאינם רוצים כלל דין תורה בנושא שביניהם, וההזמנה תהיה כדי שיגידו בפני ביה"ד שהם מסמיכים את ביה"ד הרבני לזון שלא על פי דין תורה! האם מצב כזה הוא סביר בכלל? מצב שבו ביה"ד יזמין אנשים לבוא כשהיעד הסופי להביאם כדי לזון שלא על פי דין התורה המקורי אלא על פי כללי דין אחרים שאינם תואמים את דיני התורה? כלל דמילתא העולה מהאמור כי במקרה זה נטול ביה"ד כל סמכות הלכתית לכופף מי מהצדדים לבוא לזון בפניו ובוודאי שלא לזון אותו".

עוד יש לומר כי יש הבדל בין מעמדו של ביה"ד בתביעת גירושין מנישואין כדמו"י ובין תביעה כזו מנישואין אזרחיים. על בסיס דברי קצות החושן ונתיבות המשפט בסימן ג' - המבחינים בין פעולות בהן נדרש בית דין של ממש ובין פעולות של הוראה הלכתית שבהן כל מורה הוראה יכול להכריע - מסיק הדיין כי במקרה הראשון בו אין ספק בתוקף נישואי הצדדים, הרי שתביעת הגירושין משמעה הוא הטלת חיוב בגט, וכאן בית הדין פועל כבית דין לכל דבר ויכול לכופף את הצדדים. אולם בנישואין אזרחיים, השאלה הראשונה שעל בית הדין לברר היא שאלה הלכתית של תוקפם, ככל שאלה הלכתית אחרת. "בכך, נפרדות דרכי הדיון בתביעות שבין זוג שנישאו כדמו"י, שם גם הדיון בתביעת הגירושין בפני עצמה הוא במעמד של 'בית דין' ובכח הסמכות של בית דין, לבין דיון בתביעה של מי שנישאו בנישואים אזרחיים. שם מעמדו ההלכתי של בית הדין אינו בתורת בית דין אלא בתורת 'חכם' או 'רב'. הווה אומר, לא רק בשלב של הדיון בשאלת הרכוש נבדלות הדרכים בין מי נישאו כדמו"י לבין מי שנישאו בנישואים אזרחיים. אלא עוד בשאלה המוקדמת בתביעת הגירושין עצמה שונות הן. ולכן גם אם לדיון בשאלת תביעת הגירושין לא ירצה מי מהם לבוא לביה"ד, אין בכח בית הדין בכלל לכופף לזון בפניו".

למסקנה: "נראה מכל האמור כי אין בידי ביה"ד את הסמכות ההלכתית לזון ו/או לכופף לזון בכל תביעת רכוש הנוגעת למי שנישאו בנישואים אזרחיים. זאת משום שאין ביה"ד מכיר בנישואים כאלו, וממילא לדעת ביה"ד לא נוצרה כל עילה ו/או סיבה לזיקה ממונית כל שהיא בין אלו. זולת כאשר מתקיימים בפועל שני תנאים מקדימים: 1. שני צדדים גם יחד באים לביה"ד ומבקשים מביה"ד שידון ביניהם על ענייני ממון שלדעתם יש ביניהם. 2. שני הצדדים מצהירים בפני ביה"ד כי הם רוצים שידונו בהם שלא על פי דין התורה אלא על פי חוק המדינה.

גם אז אין ביה"ד דן אלא רק כדיון בענייני ממון בין שני אנשים שאינם קשורים בכל קשר (של נישואין) ביניהם וכתביעת ממון רגילה. הדבר דומה בעצם לשני אנשים שסיכמו ביניהם שענייני הממון יידונו בפני פלוני על פי תקנון מוסכם ביניהם. ומ"מ בכל מקרה, טרם צעד זה אין בידי ביה"ד כל סמכות הלכתית לכופף לבוא לפניו לדיון, שהרי סמכותו לעשות כן היא רק כאשר הדיון שיערך יהיה על פי דין תורה בלבד, והרי על פי דיני התורה אין כל מקום לדיון ביניהם כיון שאין ביה"ד מכיר בנישואיהם. בוודאי הדברים אמורים כאשר אחד הצדדים מודיע לביה"ד כי אינו מעוניין כלל לבוא ולזון בפניו".

המבחן החוקי - גם לפיו אין לביה"ד סמכות לזון בתביעה. הבעל טען כי מכיון שלביה"ד יש סמכות ייחודית לעסוק בהתרת נישואין, הרי שהתביעה היא תביעת גירושין כמשמעה

בחקו וניתן לכרוך אליה את ענייני הרכוש. זו טעות: "הנוהל כי התרת נישואין אזרחיים תהיה רק במגרשו של ביה"ד הרבני היא בעצם קביעת 'מדיניות' של הרבנות הראשית, מדיניות שנועדה לשמר מכל משמר את כל ענייני הנישואין והגירושין בסמכותם הבלעדית והייחודית רק של דיני בתי הדין הרבני ולא להביאם בפני ביהמ"ש. משום שבעת שנפנה אותם לבתי המשפט הרי שבתו משפט יקחו לעצמם סמכות גם במקום שיש חשש לנישואין כדמו"י... לפיכך, נשאר כל ההליך להתרת נישואיהם בביה"ד הרבני. זאת, למרות שגם במקרה כזה אין כל הכרה מצד ביה"ד וההלכה בנישואין אלו. ומאחר שביה"ד מתיר את נישואיהם לא כהליך של גירושין אלא בסטאטוס של נותן חוות דעת הלכתית האומרת שכלל לא היו נישואים, א"כ היאך נוכל לכרוך תביעת חלוקת רכוש חוקית של חוק יחסי ממון, חוק העוסק בין בני זוג שנישאו ובזכויות הנובעות מנישואין, נישואין שלדעת ביה"ד הרבני כלל לא היו. בעצם, בהיעדר פס"ד הקובע גירושין בין בני זוג נשואים ממילא אין כל מצב שמבחינה חוקית נוכל לכרוך תביעה נוספת, בהשאלה ניקח לדוגמא תיק תביעת גירושין בין בני זוג שנישאו כדמו"י, תביעה שבה אחד הצדדים תובע לחייב את הצד השני בגירושין (שוודאי במקרה כזה, חלק תביעת הגירושין המה בסמכותו הייחודית של ביה"ד הרבני וניתן לכרוך בה תביעת רכוש). והיה וביה"ד מגיע למסקנה כי מחוסר עילה הלכתית יש לדחות את תביעת הגירושין, הרי גם במקרה קלאסי זה, אפילו אם נכרכה תביעת חלוקת רכוש בתביעת הגירושין כדן, הרי שמרגע זה היא נופלת, משום שבפועל לא ניתן פסק דין לגירושין. זהו בעצם המצב בכל דיון בעניני נישואין אזרחיים, אין כאן 'פס"ד לגירושין' כמשמעותו, שהרי אין בית הדין מכיר כלל בנישואין כאלו ובכל מקרה של קושי יתיר לאשה להינשא אף בלא גט. גם מושג של פסק דין להתרת נישואין לא קיים פה מבחינה מהותית כמשמעותו בעיני החוק האזרחי. שכן 'התרת נישואין' כמשמעותו בחוק האזרחי, פירושו הוא שעד היום היו בני זוג אלו בסטאטוס של 'נשואים' ומכאן ואילך מחליט מי שמחליט כי 'אינם נשואים'. ואילו בעיני ביה"ד וההלכה, אין מושג כזה של 'התרת נישואין' מכאן ואילך. ביה"ד רק קובע כי בעיניו לא היו בני זוג אלו נשואים בלל ועיקר, ומכאן הקביעה ההלכתית כי הם יכולים להינשא כל אחד לאחר. נמצאנו למדים כי אין בפנינו פס"ד גירושין במשמעות של 'גירושין'.

אמנם, מהבחינה הפורמאלית ביה"ד מזכיר בהחלטתו על היפרדות צדדים שנישאו אזרחית כי 'ניתן פס"ד גירושין', אך זהו פס"ד פורמאלי בלבד שאין בו את המשמעות התוכנית של 'גירושין' והדבר נעשה אך ורק כדי שמהבחינה הנוהלית יוכלו המבקשים לפתוח תיק 'גט לחומרא'. בהערת אגב יצוין, כי ניתן גם להימנע מכתובת נוסח זה של נתינת פסק דין לגירושין. זאת באמצעות הוראה מפורשת של ביה"ד בהחלטתו הקובעת כי 'המזכירות תפתח לצדדים תיק סידור גט לחומרא'. החלטה בנוסח כזה יש בה כדי לחייב את המזכירות לפתיחת תיק סידור הגט גם אם אין בתיק כל פסק דין לגירושין, בכך מתייתרת הוראה כזו את הצורך בנתינת פס"ד פורמאלי לגירושין. משכך פני הדברים, גם במסלול החוקי אין מקום לומר כי תהיה לביה"ד סמכות לזון בתביעות כרוכות בבני זוג שנישאו רק בטקס של נישואים אזרחיים".

תיק מספר 448866/3
ניתן ביום א' באב התשע"ג (08.07.2013)
הופיעו: עו"ד יורם ביתן (לאשה), עו"ד יעל שמואלי (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדורים רכוש ומאבקי סמכות.

הרב מלכה:

הדין מביא מספר ציטוטים מדברי הבית יוסף בחושן משפט, סימנים כ"ו, ס"ח ושס"ט, מהם עולה כי הכלל 'דינא דמלכותא דינא' אינו חל על תביעות שבין אדם לחברו. וכן עולה מדברי המאירי כי "גם אם השלטון מחדש דינים שהאומות מחזקות מתורת ספריהן אין חלים עליהן דינא דמלכותא דינא". לאחר מכן הוא מביא מספר ציטוטים מהם עולה שנישואין אזרחיים אינם מצריכים גט מעיקר הדין. הוא מסכם את דבריו:

"א) אין סמכות לביה"ד לזון בנושאים הכרוכים לתביעת הרכוש מכוח חוק יחסי ממון ומנהג המדינה כי לא שייך בזה מנהג המדינה כפי שפורט הנ"ל בנישואים אזרחיים מבחינת ההלכה; (ב) הצדדים ייפרדו בגט לחומרא מאחר ורצונם בכך".

"סיכום פסיקה:

בתיק זה מורכב משתי סוגיות עיקריות שבאו לביטוי בשתי תביעות שונות, תביעת גירושין שמטרתה היא היפרדות הצדדים זמ"י, ותביעה כרוכה בענייני הרכוש. כאשר ביה"ד נדרש לתן פסיקה בשאלה האם לביה"ד הרבני קיימת סמכות לזון בתביעות של חלוקת רכוש ועוד הכרוכות לתביעת גירושין של מי שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד ללא כל טקס הלכתי דתי.

בנושא ההיפרדות של הצדדים מדובר בצדדים המביעים הסכמה להיפרד זמ"י ולסיים את מערכת החיים המשותפת ביניהם. לגבי סוגיה זו הדעה של חברי הרכב ביה"ד היא אחידה. ביה"ד הרבני הוא המקום היחיד המוסמך לתן כל פסיקה בעניין היפרדותם של הצדדים.

בנושא סמכות ביה"ד לזון בתביעת רכוש הכרוכה לתביעת גירושין של מי שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד, נחלקו הדעות. דעת הרוב היא שאין לביה"ד הרבני סמכות לזון בעניינים אלו מעבר לקביעה בעניני היפרדות הצדדים. לדעת המיעוט, יש בידי ביה"ד הרבני הסמכות לזון בכל תביעה כרוכה גם כאשר הצדדים נישאו רק בנישואין אזרחיים, בדיוק כמו שקיימת הסמכות בתביעה של מי שנישאו כדמו"י. כפי הכלל בהלכה, נפסק כדעת הרוב... ניתן לפרסם פסק דין זה בהשמטת פרטים מזהים".

עילות גירושין

2. חיוב בעל בגט בטענת מאיס עלי ומקח טעות; צמצום אפשרות השימוש בשיטת מהרשד"ם למקרי כפיה בלבד.

העובדות:

הצדדים נישאו בתש"ע ונפרדו בתשע"ב ולהם שני ילדים. האשה תובעת גירושין. טענת האשה היא שהבעל התעלם ממנה ודאג רק למימוש סיפוקיו. הבעיה היא בעיקר בתחום המיני בו הבעל התעלם מצרכי האשה ואף גרם לה תחושת גועל בהתנהגותו, למשל בסירובו להתקלח. הוא אף כפה עליה קיום יחסים. הבעל מודה ברוב הטענות של האשה. מסתבר כי הבעל אף סבל מדיכאונות במשך שנים רבות טרם הנישואין, אך הסתיר עובדה זו מן האשה.

נפסק:

הנה כי כן מגיעה האשה בטענת מאיס עלי, טענות האשה לא נוצרו מתוך מריבה או אי שביעות רצון זמנית, מדובר באשה אשר הגיעה לנישואין מתוך מטרה ורצון להפיק את המיטב ולהקים בית, כך ניסתה האשה לבקש ולשנות, לבנות ולתקן וללא הצלחה. טענות האשה שנמנו קודם יש בהם כדי להוביל למאיסות מבוררת, הבעל מצד עצמו מודה כעיקרון בדברים ואף מודה כי היה מאוד לא טוב לאשה, אלא שהוא טוען שחלק מהם הוצאו מהקשרם, לעניין זה נבהיר טענת מאיס עלי הינה טענה של האשה בהתאם לתחושות שלה, איננו חושבים כי הבעל התנהג בזדון או ניסה להכאיב לאשה אלא שאין בכך כדי להמעיט בתחושת המיאוס שנוצרת אצל האשה, וכך הגיעה האשה לידי מצב שהיא מבחינתה לא תחזור לבעל ויהי מה. טענת מאיס עלי אף יכולה להיווצר לאורך זמן ותנוצצה מהצטברות של משקעים וכך ראה דברי מהר"ם מרוטנבורג שהובאו בקיצור דין מאיס עלי לב"ח סעיף ד. ואע"ג שיש לה בנים ממנו שתאמר עד עכשיו הייתי יכולה לקבל אבל עכשיו לא מצינא לקבל. הרי לנו מצב שאשה שוהה עם הבעל ואף יש לה ילדים ממנו עד שמגיע זמן ואינה יכולה לסבול יותר.

בסיכומיו של בא כוח הבעל עומד הוא על הנקודות וטוען כי כנגד כל טענות האשה מוכן הוא לתקן, אלא שאין בכך כדי להשמיט את טענת המאיסות שטוענת האשה, כך עיין לדוגמא דברי הנודע ביהודה בתניינא סימן צ' לגבי בעל שמוכן לתקן ופסק שם שאין בכך כדי להוריד את טענת מאיס עלי של האשה.

כפי שנאמר קודם אין אנו חושבים כי התנהגותו של הבעל נעשתה מתוך מניעים רעים, אדרבא עיון בכתבי התמלילים שהוגשו על ידי הצדדים מלמד כי הבעל הינו קורבן לחוסר שימת לב והעדר טיפול מצידם של החברה והמשפחה. כך מדובר ככל הנראה באדם הסובל מדכאונות ומחנקים על בסיס נפשי, כאשר תופעות אלו פוגעות בו ומפריעות לו בכל תחום בו הוא מתנהל ולרבות בחיי המשפחה...

באופן של טענת מאיס עלי ידועים הם השיטות שאף שאין כופין מכל מקום יש חיוב על הבעל לגרש לעניין זה ראה בארוכה במאמרו של הרה"ג חגי איזירר בשורת הדין ב' עמוד סד, ואף לשיטות שאין חיוב מכל מקום לעניין הרחקות קיל טפי ויכולים

לעשות לפי שיקול דעת בית הדין, שהרי כך מבואר בדברי ר"ת בתשובה והביאו מהרי"ק בסימן קב, וזה מאחר ואין זה נחשב לכפיה.

והנה בעניין העומד לפנינו נראה כי יש מקום להקל טפי ולהורות על חיוב זה מאחר וכאמור גם בזמן הנישואין היו לבעל אותם בעיות ולא אמרו לאשה ולא שמה על לב, דברים אלו מבוארים גם הם מתוך התמלילים שהגישו הצדדים...

והנה הרמ"א בסימן עז סעיף ג כתב לגבי טענת מאיס עלי שאם עשה שלא כהוגן שקדשה ברמאות ובתחבולות כופין אותו לגרש. ובעניין מהו גדר שעשה שלא כהוגן יעוין באור גדול סימן ה' שכתב דאף אם אינו מהמומים המנויים כל שדעת בני אדם להקפיד בכך, ושברור כי אם היו יודעים לא היו מסכימים להנשא, הרי שנחשב הדבר לעניין נכל ותרמית. ועוד שם מבואר שאף אם המשיך הבעל לחיות איתה אף לאחר שנודע לו (דבאופן זה אמרין שאין כבר טענת מקח טעות) מכל מקום אין זה מוריד טענת נכל ותרמית. אמנם עיין תשובת אגודת אזור סימן כב שמשמע מדבריו שבידע ולא מחה מהני גם לבטל טענת נכל ותרמית אלא אם כן במום גדול. ועיין גם בתשובת החת"ס אבן העזר סימן קט"ז שהביא דברי רמ"א אלו לגבי בעל שהיה נכפה ולא אמר לאשה טרם הנישואין ודן שם שאין לכופו אמנם מאחר שעשה בנכל ותרמית כדברי הרמ"א הרי שניתן לתפוס ממונו. ועיין חזון איש ס' סט' ס"ק כג מה שדן בדבריו. ויש להאריך בדבריו הרבה, אמנם פשטות דברי החת"ס לא משמע שחולק על דברי הרמ"א, אלא שהביא תוספת מדברי תשובת הרא"ש שאין לכופו עד שינסו בריצוי ממונו, ומכל מקום לא מנע מהאב לתפוס ממונו של הבעל, ומשמע על כל פנים שמסכים לכך שחיוב יש ואף ללא ריצוי ממונו.

והנה בעניין שלפנינו איננו יודעים ברורות מהי הבעיה הרפואית של הבעל, אלא שברור מתוך הדברים שאכן יש בעיה, ויתכן שיש בכך שהבעל לא גילה לאשה דבר זה משום הגדרת נכל ותרמית, ואם כן יש מקום לדון משום חיוב כפי שכתבנו. אלא שבשלב זה מאחר שהדברים לא התבררו עד תומם לא נוכל להסתמך על כך בשלב זה לעניין הוראה למעשה.

נטען על ידי בא כוח הבעל כי מכל מקום אין לחייב את הבעל לגרש מאחר והעסקן שהופיע מטעמו בבית הדין אמר כי הבעל יהא מוכן לגרש אם יפחיתו מסכום מזונות הילדים ועל פי דברי המהרשד"ם המפורסמים בסימן מ"א.

עניין זה אינו ברור לבית הדין כלל, האם אומר כבוד העורך דין כי הבעל מוכן לגרש בתנאי, אם כן הוא יכבד ויאמר כן מפורשות ונדון בדבריו, ודאי אינו יכול מחד לומר כי העסקן אינו מייצג את הבעל, ומנגד לנסות ולהסתמך על דברי המהרשד"ם. גם לגופו של עניין אין מקום לדבריו שכן בפשטות דברי המהרשד"ם נאמרו לעניין כפייה ולא לעניין חיוב ראה דבריו של הגרי"ש אלישיב בפד"ר ה' עמוד 79, ויתר על כן ככל שהדברים נוגעים לחיוב מזונות הילדים הרי שיש מקום לומר כי דברי המהרשד"ם לא נאמרו כלל, עיין מאמרו של הרב לאנדסמאן בקובץ דברי משפט חלק ב' בעניין זה, ונוסיף ונציין לדברי המהרש"ם חלק ה' סימן ס' שבמקום שאין חיוב ממוני לאשה לשלם שוב אין מקום לתנאי גם לדעת המהרשד"ם. משכך אין מקום לדון בטענה זו כלל.

יחד עם האמור ובהתחשב בנכתב קודם לגבי מצב בריאותו של הבעל, יש מקום לדון בשנית בדבר גובה חיובו של הבעל וזאת

במידה והבעל יגיש חוות דעת רפואית הנוגעת למצבו הבריאותי, וההשלכות אם קיימות לגבי אפשרות עבודה והשתכרות. בשולי פסק הדין נעיר כי מדובר באחד מהתיקים הקשים שהכרנו וזאת בהתייחס לבעל שהינו הקרבן הראשי בכל הסיפור, בית הדין מפציר במשפחת הבעל ובמסייעים לו לדאוג לכך שהבעל יזכה לאבחון וטיפול רפואי מתאימים.

על פי האמור עולה כדלקמן:

- 1) הבעל חייב לגרש את אשתו.
- 2) במידה והבעל לא יסכים לגרש תוכל האשה לבקש הטלת הרחקות דר"ת על הבעל וצווי הגבלה.
- 3) נימוקים נוספים יצורפו לתיק.

תיק מספר 901847/4

ניתן ביום ד' באב התשע"ג (11.07.2013)

הופיעו עו"ד אהרן בניסטי (לאשה), עו"ד ג'רמי שטרן (לאיש)

פסה"ד מתאים גם למדור צווי הגבלה.

פסה"ד עוסק גם בנושא תנאים למתן הגט.

3. חיוב גט במקרה חמור המשלב מספר עילות גירושין מובהקות.

**בית הדין האזורי תל-אביב:
הרב שמעון מלכה - אב"ד
הרב אליהו הישיריק - דיין
הרב זבדיה כהן - דיין**

העובדות:

הזוג נשוי שבע שנים ויש לו ילד אחד. האשה תובעת גירושין וכורכת מזונות, רכוש והחזקת ילדים. הבעל תובע שלו"ב. הבעל עזב את הבית. לאשה מספר עילות:

- 1. לבעל מחלת עור קשה (פסוריאזיס) שגורמת לה לדחייה ומאיסות. הבעל הסתיר מחלתו זו לפני הנישואין והאשה טוענת שלא הייתה נישאת לו אילו ידעה. הבעל הודה כי העלים את המידע בעצת רבנים.
- 2. אימפוטנציה של הבעל המונעת קיום חיי אישות נורמליים. הבעל מכחיש טענה זו אך מודה כי עליו לקחת כדורים לסיוע בנושא.
- 3. התעללות נפשית של הבעל: הגבלת צעדי האשה, איסור עליה לשמוע מוזיקה, מניעת רחצה, קללות ועוד. מעבר לזה יש בעיות בתפקודו היומיומי של הבעל והוא מתייחס בצורה איומה להוריה. לדבריה הוא גם מסכן בהתנהגותו את ילדם. הבעל מודה ברוב הטענות שהועלו נגדו, אך מתרץ במקרים שונים את התנהגותו בזו של האשה.
- 4. הטעיה בנישואין: דמותו של הבעל, בפרט במישור הדתי, כלל אינה מזכירה את התיאור שקיבלה האשה בשידוך. הבעל טוען כי היעדרותו מן הכולל נובעת ממחלתו. ביה"ד שמע עדים שאישרו את רוב טענות האשה.

נפסק:

הרב מלכה:

לגבי הפסוריאזיס - ההלכה היא שמוכה שחין כופים לגרש. פוסקים שונים התייחסו לשחין או חטטים, אפילו בראש בלבד, כמו לצרעת שדינה כפיית גט. לכן ניתן לחייבו לגרש.

גבורת אנשים - פוסקים רבים פסקו שכאשר האשה טוענת שאין לבעל גבורת אנשים כופים אותו להוציא מיד. זה אף מום שבו לא שייך לומר כי האשה סברה וקבלה.

אלימות נפשית - אין ספק שיש כאן מאיס עלי באמתלא מבוררת, שהרי אינה יכולה לשהות במחיצתו. אמנם פוסקים רבים שללו את אפשרות הכפייה במאיס עלי, אולם חלקם (למשל, הרמ"א באה"ע ע"ז ג') קבעו שאם הוא עשה שלא כהוגן שקדשה ברמאות, כפי שהוא במקרה דנן, כן כופים לגרש.

לאור זאת הבעל חייב לגרש מיד, ואם לא יעשה זאת ידון ביה"ד בהטלת צווי הגבלה.

הרב הישיריק:

טענת מום - פסוריאזיס היא מחלה שתוגדר כמום והיא אינה ברת רפיו. מדברי החלקת מחוקק והבית שמואל על אה"ע ק"ז ה עולה כי המום הנקרא 'צרעת' (שהוא עילת כפייה) אינו דווקא המחלה המקראית בשם זה, אלא הוא כולל מחלות דומות נוספות. ההגדרה שלהם היא רחבה: "מה שהעולם מחזיקים למום ולא הוי מום עובר". ברור כי הפסוריאזיס נכנס להגדרה זו ומאפשר חיוב ואף כפייה.

טענת מאיס עלי - אין ספק שבפנינו טענה של "מאיס עלי באמתלה ברורה". לכולי עלמא יש לפחות חיוב בגט במקרה כזה, ויש הסוברים שגם הראשונים שאסרו כפייה יודו כי אם יש אמתלא ברורה ניתן לכפות.

העלמת המידע טרם הנישואין - הבעל העלים מידע אודות מחלתו, וזה נחשב מקרה של "עשה שלא כהוגן" המאפשר כפייה. הרא"ש (שו"ת, כלל לה סי' ב) כותב כי למרות שהוא אוסר כפיה במאיס עלי, הרי במקרה בו הבעל הסתיר מידע קריטי ניתן לסמוך על שיטת הרמב"ם ולכפות אותו לגט כאשר האשה מואסת בו. אולם ניתן היה לכפות אף אם האשה לא הייתה טוענת מאיס עלי. לדעת הבית שמואל סימן קי"ז ס"ק כ"ד "אין הלכת הרא"ש מוגבלת רק למחלוקת בדין 'מאיס עלי' וכפירה של פסק במחלוקת, אלא מהווה הלכה בפני עצמה הקובעת כי בכל מקרה שיש סיבה לגירושין אף שמכח אותה סיבה לא היינו כופין לגרש, אך כאשר אותה סיבה הועלמה במתכוון ע"י אותו צד, יש לכופו אותו צד להתגרש הן אם זו האשה שהעלימה והן אם זה הבעל שהעלים".

התנהגות הבעל - התעללות נפשית יכולה להיות חמורה יותר מזו הפיזית. הבעל מחק את אישיותה של האשה והרס את הנישואין במו ידיו. לדעת התשב"ץ (ח"ג סי' ח') ניתן לכופו בעל המצער את אשתו באופן תדיר מקל וחומר: "יש לדון מק"ו דבעל פולפוס, והשתא מפני ריח הפה כופין, מפני צער תדיר שהוא מר ממות לא כל שכן...". אין צורך לדון בהטעיה בדבר התנהגותו הדתית של הבעל כעילה עצמאית שהרי עילת הטעיה נזכרה כבר בדיון על מום ומאיס עלי ושם תוצאתה חמורה יותר.

לאור כל הנ"ל ברור שניתן לחייב בגט, ואם הבעל לא יתן אותו

תוך 45 יום יתקיים דיון על הטלת סנקציות.

תיק מספר 876999/6

ניתן ביום ט"ז במרחשון התשע"ד (20.10.2013)
הופיעו: עו"ד יהושע אינדורסקי (לאשה), עו"ד אהרן בניסטי (לאיש)

פס"ד מתאים גם למדור צווי הגבלה

למדור זה ראו גם פסקי דין 4, 5.

רכוש

4. חלוקת דירת מגורים הרשומה על שם אחד מבני הזוג.

בית הדין הרבני האזורי בפתח-תקווה:

הרב יהודה גליק - אב"ד

הרב אליהו דוד רוזנטל - דיין

הרב בנימין לסרי - דיין

העובדות:

הצדדים נישאו בשנת 1997.

האשה בעלת מגרש אשר נרכש מכספה בשנת 1991. המחלוקת בין הצדדים: א. מי השלים את הבניה על המגרש ומתי - האשה טוענת שהיא שילמה מכספה את השלמת הבניה ורובה הושלמה אף בטרם הנישואין. הבעל טוען כנגדה שהוא השלים את כל העבודות כדי להכין את הבית למגורים (ריצוף, נגרות וכו'), הבעל טוען שמימן עבודות אלו מכספי ירושה ומכספי עסק שברשותו. הבעל מסכים לגירושין בתנאי שהאשה תשיב לו כספים אלו. שני הצדדים התקשו להוכיח בראיות חותכות את דבריהם.

ב. האם לפסוק לפי ההלכה או לפי הדין האזרחי. האשה מבקשת לפסוק לפי דין תורה, על פי העיקרון "בעל שהוציא הוצאות על נכסי אשתו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" (כתובות עט:). הבעל מבקש לפסוק לפי חוק יחסי ממון ולהורות על חלוקה שווה למרות שהדירה רשומה על שם האשה לבדה מכיוון שהדירה שימשה לצורך מגוריהם וחייהם המשותפים של הצדדים במשך כעשור.

בית הדין הסביר לצדדים שעליהם לבוא להסכמה בעניין מחלוקת זו ולקבל על כך בקניין, שאחרת "וכדי ביזיון וקצף כי לא נוכל לאכוף את פסק הדין כראוי וכיאות. כי אי לי מיצרי אם נפסוק על פי דין תורה ואוי לי מיוצרי אם נפסוק על פי חוק יחסי ממון". הצדדים לא הגיעו להסכמות בעניין זה, בית הדין הבהיר לצדדים כי משלא באו להסכמות בעניין זה יתקשה בית הדין לפסוק. בית הדין ניסה לגשר בין הצדדים אך הוא נכשל היות והאשה משר כנעת בוודאות כי במקרה זה דין תורה מורה כי היא בעלת כל הדירה.

✂ נפסק:

דעה א':

המשנה בכתובות (עט:): כותבת: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו, הוציא הרבה ואכל קימעא, קימעא ואכל הרבה - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל - ישבע כמה הוציא ויטול", וכתבו הראשונים (רי"ף דף ל"ט, רא"ש סי' ח) כי הכלל "מה שהוציא הוציא" חל רק במקרה ובו הבעל רוצה לגרשה אבל כאשר הגירושין באשמת האשה בין אם אכל ובין אם לאו ישבע כמה הוציא ויטול.

עלינו לברר מהו טעמו של דין "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" האם מטעם תקנה שתיקנו חז"ל או מטעם שמוחל לאשתו וההוצאות שהוציא נחשבות כמתנה. ונפקא מינא בספק מורדת, שאם נאמר שהטעם הוא מחמת מחילה הרי שמכיוון שהיא מוחזקת והזכויות רשומות על שמה, המוציא מחברו עליו הראיה ואם נאמר מטעם תקנה יש לומר שכל שיש לנו ספק בתקנה נעמיד את הדין על עיקר הדין (כמבואר בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' שצז וכן ברמ"א אה"ע סי' קיח ס"ו) כך שלבעל מגיעות הוצאותיו וידו על התחנות. ואולם גם לדרך זו אפשר לחדש ולומר שגם אם הטעם הוא משום מחילה הבעל נחשב למוחזק לכל הפחות בדירה, היות וידוע לנו שהוא שיפץ והוציא חלק מההוצאות מכיסו, ולכן מכיוון שחייב ההוצאות ברור והאשה רוצה להפטר ממנו בטענה שאינה מורדת ומכח הדין "מה שהוציא הוציא", ספק מחילה יחשב כספק אם פרעתיך שחייב (וכן כתב הנהגות חו"מ סי' רכז סק"ד).

עוד אפשר לומר בדרך אחרת כי בספק מורדת כל זמן שלא נקבע עליה דין מורדת הרי היא בחזקתה ואין לדונה כספק מורדת ויש להחיל את הכלל "מה שהוציא הוציא". אמנם הרי"ז כתב שכל היכא שהיא תבעה גירושין אע"פ שהבעל הוא מאותן שכופין להוציא, לא יפסיד הוצאותיו אלא הרשות בידו לעגנה עד שתתן לו כל הוצאותיו יותר ממה שאכל על פי שבעותו. כך שגם בנידון דידן שהיא תבעה גירושין (ומחקירת הצדדים עולה כי האשה היא שעזבה ראשונה את חדר השינה) רשאי הוא לעגנה עד שתיתן לו הוצאותיו יותר ממה שאכל, על פי שבעותו.

ועוד, מאחר ויש ריב ומדון בין הצדדים יש לדון שלפי שני הטעמים לא נפסוק כי מה שהוציא הוציא מאחר ויש אומדנא שהבעל לא מחל במקרה כזה, ובפרט לפי מה שנהגו כל השנים להתנהל בחשבונות נפרדים לגמרי וכל צד דאג לרשום את הנכסים שרשם על שמו בלבד. וכן מציינו בתשובות הגאונים (גאוני מזרח ומערב סי' ק"ע). ואם כן, בנד"ד שהייתה שוררת בין הצדדים עוינות מתמדת עד כדי כך שניהלו חשבונות נפרדים יש אומדנא דמוכח שלא התכוון לתת לה את מה שהוציא בבניין.

טעמים נוספים לכך שלא שייך כאן הדין של "מה שהוציא הוציא":

1. מאחר והצדדים מצויים בריב ומדון, שהבעל במהלך שנת 1998 פתח תיק תביעת שלום בית בבית הדין הרבני ברחובות, דבר המראה על כך שהבעל לא היה בטוח בהשקעותיו.
2. לפי דברי המאירי שהדין "מה שהוציא הוציא" הוא רק בזריעה וחרושה (שיש בהם קשר להכשרת הקרקע ולהפיק ממנה תועלת לפירות) משא"כ לבנות דירה חדשה שיוצר פנים חדשות (וכן כתב ר' יהונתן מלוניל, כתובות עט:): ואולם המרדכי חולק

ולדעתו גם בבניין אמרין כן. 3. הטעם לדין הוא מפני שמצפה שיירשנה, וכאן לא שייך טעם זה שכן יש דעות בראשונים שמי שמתה אשתו תוך כדי מריבה ודעתו לגרשה הרי שאינו יורש (רשב"ם ב"ב קמד:).

בשולי הדברים יוער כי הבעל וב"כ טוענים לחלוקה שווה לפי חוק יחסי ממון ומכוח מנהג המדינה לפסוק על פיו. אמנם גם בחוק וגם בפסיקה אין הלכה פסוקה בסוגייה זו, בנידון שלפנינו שדירת המגורים רשומה על שם האשה בלבד וגרו בה יחד כעשור ולכן רואה בית הדין לנכון לפשר ולגשר בין הצדדים.

לכן לפי דעתי על בית הדין לפסוק:

א. בכפוף להסדרת העניינים הרכשיים כפי שפורטו, הצדדים יתגרשו במועד שיקבע בית הדין. ב. האשה תמחל על כתובתה בכפוף לסידור הגט. ג. כל צד ישאר בזכויותיו ובחובותיו הרשומים על שמו. ד. האשה תשלם לבעל סך השווה ל-20% משווי הבית.

דעה ב':

במקרה שלפנינו הכריע כבר השולחן ערוך (אה"ע סי' פ"ח סע' ט) כי ישבע הבעל כמה הוציא ויטול אך יש לדון בזה מאחר ולדעת המר"א ששון (שו"ת תורת אמת סי' נה) רק באשה שהוכרזה כמורדת אמרו הראשונים שהבעל יקבל את כל ההשקעות שהשקיע בנכסיה, ואולם בלי הכרזה כמורדת הרי אפילו אם היא תובעת גירושין הרי שהבעל יפסיד את מה שהוציא על נכסי אשתו. בנוסף, המרדכי בכתובות (סי' רט) כתב שאם האשה מכחישה טענות הבעל שהוציא על נכסיה, כבנד"ד יהיה הדין שהאשה תישבע ולא תשלם. וכן נפסק ברמ"א (אה"ע סי' פח סע' ז ובדברי הח"מ והב"ש שם). ובהיות והכלל בדיני ממונות הוא שהמוציא מחברו עליו הראיה וההוכחות של הבעל להוצאות שהוציא לא הוכחו באופן חד צדדי ומוחלט, וגם אם היה מוכיח הוצאותיו יכולה האשה לומר קים לי כדברי התורת אמת יש לדחות את תביעתו הממונית של הבעל.

אך על דרך הפשרה מציע בית הדין שהאשה תעביר לבעל סכום מסוים ובכך יסתיימו טענותיהם ויסודר ג"פ ביניהם ולכן מצטרף לדעה א'

דעה ג':

נראה שהבעל היה מוכן לשלום בית ועיקר הדחיפה לגירושין באה מצד האשה, יתכן שמבחינתה הסיבה מוצדקת ואולם אין במעשיו כדי לחייבו בגט. במקרה דנן אין תוקף לדינו של ר' ירוחם שכן שם לא הייתה נכונות מצד הבעל לשלום בית (ע"ע בספר לב אריה סימן כג אות ד').

כיוון שהצדדים לא קיבלו בקניין לדון על פי חוק יחסי ממון אנו יכולים לומר רק מה מגיע לבעל על פי דין תורה באם יתגרשו ובעניין זה דעתי היא שאי אפשר לפסוק כפי דרישתו בדירת המגורים שכן אנו דנים בתביעת גירושין ללא שהוכחה עילה, כך שיש להביא לפתרון צודק של בעיית הגירושין בהסכמה בין הצדדים. לכן ראוי שבית הדין יאמר את דברו בקשר למה שמגיע לבעל עם הגירושין. לפי דעתי תביעותיו סבירות ואינן בגדר סחיטה, כטענת האשה, היות והאשה רוצה בהפסקת החיים המשותפים ללא עילה כדן, ולכן ראוי לפצות את הבעל עם הגירושין.

לעניין הדעה הראשונה, השו"ע מדבר במקרה בו אחרי הגירושין תבע הבעל הוצאותיו אבל לפני הגירושין ודאי שאין שום דין ודברים כיוון שהוא משקיע על דעת לאכול פירות (ואפילו במורדת ממשיך לאכול פירות, עיין אה"ע סי' עז ברמ"א ס' ב). כל הדברים שנכתבו בדעה הראשונה הם בגדר חוות דעת הלכתית, מה יהיה עקרונית אם יגרש את אשתו. דחיית טענת הבעל בסברת קים לי לא שייכת כאן כיון שלרוב הפוסקים האשה חייבת להחזיר מתנות אפילו קודם ההפרדה (כמבואר בפד"ר יד, עמ' 25) ויכול לומר שלא יגרש אלא אם יקבל המגיע לו לפי דעת רוב הפוסקים. לעניין הדעה השנייה, לדעתי המסקנה כי יש לחייבו מהדין כיוון שאכל פירות (כשגר בבית כל השנים עד עכשיו) לא מבוססת מספיק. גם הטענה שלא היה שיתוף ביניהם לא הוכחה כל צורכה ולכן יש לפסוק: א. הצדדים יתגרשו בהסכמה ב. עובר לסידור הגט תפצה האשה את הבעל בסכום השווה ל-35% מערך הבית. על האשה לוותר גם על תביעת "מדור" לילדים.

נפסק כאמור בדעה א'.

תיק מספר 420778/6

הופיעו עו"ד אהרון בניסטי (לאשה), עו"ד בבת דמארי (לאיש)
ניתן ביום ט"ו תמוז תשע"ג (23.06.2013)

פסק דין זה מתאים גם למדור עילות גירושין ומאבקי סמכות.
למדור זה ראו גם פסקי הדין 1,5.

כתובה

5. כתובה בגובה שלושה מיליון ש"ח היא אסמכתא; אין לחייב במלוא הכתובה, אם משלם תשלומי איזון.

בית הדין הרבני האזורי חיפה:

הרב יצחק שמואל גמזו - אב"ד

הרב יצחק אושינסקי - דיין

הרב ישראל דב רוזנטל - דיין

העובדות:

הצדדים התגרשו 3 שנים קודם לכן, לאחר שנחתם בין הצדדים הסכם אשר לא קיבל תוקף פס"ד.

ביה"ד קבע כי ענייני המשמורת, הסדרי הראיה, מזונות הילדים וחלוקת הרכוש - יוכרעו בבית-המשפט. האשה לא ויתרה על כתובתה וביה"ד קבע כי ידון בכך בכפוף לפתיחת תיק מתאים. לאחר שהוכרעו ענייני הרכוש בביה"מ"ש; פנתה האשה בתביעה לכתובה בביה"ד.

ביה"ד קבע דיוני הוכחות וחקירות על ידי הצדדים.

נפסק:

ובכן, לאחר בחינת נסיבות התיק והפעלת שיקול הדעת מדין

פשרה, בית הדין קובע כי הבעל ישלם לאשתו סך 20,000 ש"ח בעבור כתובתה. סך זה ישולם בתוך 60 יום. החלטה זו נשענת בין השאר על הנתונים והעובדות הבאות:

הבעל פתח את תביעות הגירושין והאשה הסכימה להתגרש. נערך הסכם בין הצדדים, אף שלא אושר בערכאה מתאימה, כך שאכן היתה הסכמה להתגרש.

הכתובה בגדר אסמכתא בעלמא, בסך 3 מליון ש"ח. כתובה מוגזמת זו אינה מחייבת את הבעל בתשלום מלוא הכתובה, כפי המקובל בבתי הדין, אך מקובל לפסוק מדין פשרה בכתובות מוגזמות מעין אלו, אם נמצאת זכאות עקרונית לכתובה.

האשה הותירה את פסיקת הכתובה לשיקול דעת בית הדין. לא נמצאו הוכחות לבגידתה של האשה, אך האשה הודתה לבעל (מודה לאמור בתמלול) כי היה גבר זר ברקע, אף שטוענת שדבריה נאמרו מתוך לחץ ומצוקה.

טענת הנתבע כי האשה בגדה בו נטענה על ידו עוד טרם סידור הגט, כפי האמור בפרוטוקול הדיון מיום 16.11.09.

הנתבע הודה כי היה לו קשר עם אשה אחרת טרם הגירושין, ואף ערך עמה בדיקת זרע, אף שלא ברור האם קשר זה החל עוד טרם הפירוד בין הצדדים ואם בעקבותיו נוצר הסכסוך.

הנתבע (הבעל לשעבר) יעביר לתובעת מחצית הפנסיה שלו כשתתקבל לאורך ימים ושנים (באופן יחסי לאורך חיי הנישואין), וכן העביר לה סך 18,000 ש"ח וכן יעביר לה סך 4,000 ש"ח ביום יציאתו לגמלאות, לשם איזון זכויות. וכידוע ומקובל בבתי הדין, לא משלם הבעל פעמים, גם מלוא כתובתה וגם תשלומי האיזון.

לאור המפורט ולאחר הפעלת שיקול הדעת, נפסק כאמור לעיל.

תיק מס' 580794/5
ניתן ביום י"ט באלול התשע"ג (18.08.2013)
הופיעו: עו"ד גדלי סולן (לאשה), עו"ד דוד רוזן (לאיש)

פסק דין זה מתאים גם למדורים רכוש ועילות גירושין.

6. סמכות בית הדין לדון בכרוך לתביעת שלום בית ולחילופין גירושין.

**בית-הדין הרבני האזורי רחובות:
הרב נחום שמואל גורטלר - אב"ד**

העובדות:

הצדדים נשואים זל"ז כדמו"י מזה כחמש עשרה וחצי שנים, ולהם 4 ילדים קטינים. הבעל הגיש לבית הדין הרבני תביעה לשלום בית ולחילופין גירושין וכרך אליה מזונות אשה, משמורת והסדרי ראיית הילדים, מזונות הילדים וענייני הרכוש. כשבוע לאחר מכן, הגישה האשה תביעותיה לבית המשפט לענייני

משפחה. בד בבד עם הגשת תביעת הבעל, הגיש הבעל לבית הדין בקשה להמציא התביעה באופן ידני ואישי לאשה, מן הנימוק שרצונו הכן והאמיתי בשלום בית, ובית הדין אישר את הבקשה. הבעל טוען כי עדכן את האשה בשיחת טלפון אודות הגשת התביעה, ועל כן, משידעה האשה אודות תביעת הבעל בטרם הגישה תביעותיה לבית המשפט, הרי שסמכות הדיון נתונה לבית הדין. האשה טענה כי פנייתו הטלפונית של הבעל גרמו לה להלם רב, וכי לא הבינה שהתביעות הוגשו אלא חשבה שהוכנו בלבד. בנוסף, טענה האשה, כי כריכה יכולה להתבצע רק בתביעת גירושין ולא בתביעה לשלום בית, ולפיכך סמכות הדיון היא לבית המשפט לענייני משפחה.

נפסק:

"שוכנענו כי הבעל מעונין באמת ובתמים בגירושין, אם שלום הבית לא יצלח.

לאור האמור עד עתה ובנימוקים שיכתבו להלן - בית הדין מחליט כי הסמכות העניינית לדון בנושאים הכרוכים לתביעת שלום הבית לחילופין גירושין נתונים לבית הדין.

עצם ההגשה של תביעה מעין זו אינה פוגמת בכנות תביעת הגירושין. סיכום ההלכה בענין זה נעשה בהחלטה של בית דינו, מיום כ"ח חשוון תשס"ד (23.11.2003) (תיק 8240/ס"ג, פורסם בנבו)...

גישתו של בית הדין הגדול אושרה בע"א 866/75 שביט נ' שביט... 'אפילו אניח שבעת הגשת תביעתו לבית-הדין הרבני היתה כוונת המשיב קודם כל לשלום-בית, אין כל סימנים לכך שתביעתו החילופית לגירושין לא היתה כנה ולא באה לשמה ולשם גירושין'.

על הלכה זו חזר בית המשפט העליון כמה וכמה פעמים. ראו למשל: בג"צ 6334/96 לאה אליהו נ' בית-הדין הרבני האזורי בתל-אביב פ"ד נג (2) 153, 163...

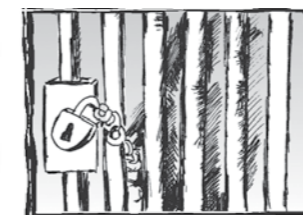
וראו עוד: ע"א 3868/95 ונדה ורבר נ' מחם ורבר פ"ד נב (5) 817, 841; ע"א 666/70 שלום נ' שלום פ"ד כה (2) 701, 707 מול ד'; ע"א 863/80 ברורמן נ' ברורמן פ"ד לה (3) 729, 731 מול ז'; ע"א 246/81 גוטהלף נ' גוטהלף פ"ד לו (4) 673, 677 מול ו'."

לאסמכתאות שצוטטו לעיל, נוסף אנו את מאמרו של א' מעוז "כרוך זה הכרוך על עקבנו" - על הכריכה בתביעת הגירושין, עיוני משפט יד (תשמ"ט) 101, עמוד 105, העוסק בין היתר בסוגיית הכריכה בתביעת גירושין שהינה חילופית לתביעת שלום בית."

תיק מספר 929093/1
ניתן ביום כ"ו באלול התשע"ג (01.09.2013)
הופיעו: עו"ד אורית טיקוצינסקי (לאשה), עו"ד אביבית מוסקוביץ
ועו"ד לוי מאיר (לאיש)

למדור זה ראו פסקי דין 1,4

צווי הגבלה

7. בית הדין נוזף במשטרה על התרשלותה במימוש הצווים שהוציא כנגד סרבן גט.

**בית הדין האזורי תל אביב:
הרב חיים שלמה שאנן - אב"ד
הרב מרדכי בר אור - דיין
הרב שלמה שטסמן - דיין**

נפסק:

לפנינו מקרה קשה של בעל המעגן את אשתו המעירה תקופה ממושכת. הבעל הצהיר הן בפני ביה"ד האזורי והן בפני ביה"ד הגדול שבכוונתו לעגן את אשתו ולא לתת לה גט לעולם. את הצהרתו זו הוא מממש הלכה למעשה בהימנעותו כבר חודשים רבים מלהופיע לדיונים בבית הדין.

בחדשים האחרונים הוציא ביה"ד מספר פעמים צווי הבאה לבעל. לצערנו, אנו נוכחים שוב ושוב באזלת יד ובחוסר מעש מתמשך של המשטרה בביצוע צווי הבאה. חוסר מעש זה, הגובל בזלזול בהחלטות ביה"ד, גורם במישרין לעיגונה של אשה צעירה. בעבר, לאחר שביה"ד נוכח שהמשטרה לא מבצעת את צווי ההבאה, החליט ביה"ד להזמין למתן הסברים את מפקד מחוז ת"א. לבקשת המשטרה הסכים ביה"ד שבמקום מפקד המחוז יופי מי מטעמו. אכן ביום 7.7.08 התייצב בבית הדין מפקד תחנת שכונות רב פקד... שהתחייב בפני ביה"ד שצו ההבאה יבוצע תוך ימים ספורים והצהיר שהוא רואה את העניין כ"פרויקט אישי". למרות הצהרה זו הבעל ממשיך להתהלך חופשי והאשה נשארה בעגינותה.

ביה"ד סבור, שהמנעות חוזרת ונשנית מביצוע צווי ביה"ד ע"י המשטרה, יש בה, מלבד הפגיעה החמורה באשה הצעירה, גם משום איום על היותה של מדינת ישראל חברה דמוקרטית, בה גופי אכיפה אמורים לבצע צווים של רשויות שיפוטיות.

ביה"ד חוזר ומורה למשטרה לעצור את הבעל בשחרור בערבות בהפקדת 100,000 ש"ח במזומן. כפי שידוע לביה"ד כתובתו של הבעל הייתה... ביה"ד מורה למשטרה לפרוץ את הדלת במקום המצאו של הבעל ע"מ לעצרו אם ישנה סבירות שהבעל נמצא בדירה.

לאור המציאות העגומה המתוארת לעיל מחליט ביה"ד להזמין את רב הפקד להופיע בפני ביה"ד ב-כ"א אלול תשס"ח בשעה 09:30 וזאת ע"מ להסביר את הסיבות לחוסר המעש ואזלת היד של המשטרה. במידה וההסברים לא יניחו את דעתו, מתכוון ביה"ד להזמין שבוע לאחר מכן את מפקד מחוז תל אביב ליתן הסברים בפני ביה"ד.

מזכירות ביה"ד תשלח העתק של החלטה זו ללשכת השר לביטחון פנים, למפכ"ל משטרת ישראל, למפקד מחוז תל אביב של משטרת ישראל ולמשרד מבקר המדינה.

כמו כן תעביר מזכירות ביה"ד העתק החלטה זו למנהל בתי הדין הרבניים שישקול אם יש מקום לתת לה פרסום.

תיק מספר 317297414-21-1
ניתן ביום י"א אלול תשס"ח (11.09.2008)
הופיעו: עו"ד יוסי לוי (לאשה), האיש אינו מיוצג

8. החמרת הסנקציות על סרבן גט אסיר.

**בית-הדין הרבני האזורי תל אביב:
הרב שמעון מלכה - אב"ד
הרב אליהו הישיריק - דיין
הרב זבדיה כהן - דיין**

העובדות:

בתאריך 25.08.2007 המליץ ביה"ד, כי על הצדדים להתגרש. ב-20.11.2008 חויב הבעל במתן גט לאשה. ביום 29.11.2010 נדחה ערעורו של הבעל לביה"ד הרבני הגדול.

הבעל עמד בסירובו ליתן גט, תוך שהוא העמיד תנאים שאינם ברי ביצוע כלל. ביה"ד התרשם, כי הבעל מהתל בביה"ד ובאשה. הבעל הנו אסיר בפועל בגין הרשעתו במעשים מגונים בקטינות. לאחר שהאשה הגישה בקשה להרחבת הסנקציות על הבעל, קבע ביה"ד כי אם ימשיך הבעל בסירובו ליתן גט משך 30 ימים נוספים - יוחמרו תנאי מאסרו והוא יוכנס לבידוד לתקופה של 7 ימים רצופים מתוך כל 14 ימים וחוזר חלילה, וכן, הוטלו על הבעל 5 שנות מאסר נוספות. ביה"ד קבע, כי הבעל ירצה מאסרו באגף כללי ולא תורני.

נפסק:

במקרה הנידון מדובר בבעל סרבן גט שמטרתו אחת היא להמשיך להתעלל באשתו ולהחזיקה כבת ערובה וכשבויית חרב לכל דבר. הבעל חויב ליתן גט בכל ערכאה שהיא. פעמיים ע"י שני הרכבים שונים של ביה"ד האזורי, ובפסק דין נוסף של ביה"ד הגדול בירושלים. גם בטענות הממון שלדבריו יש לו, נדחה הבעל שבאמצעות "התחכמות" של השתמשות באמו כ"כיסוי" פנה לביהמ"ש למרות שהדבר היה מונח על שולחן ביה"ד הרבני, נדחה הבעל מכל וכל הן ע"י ביהמ"ש לענייני משפחה והן ע"י ביהמ"ש המחוזי אליו פנה כערכאת ערעור. לא זו בלבד שהבעל מתעלל ומעגן את האשה אלא שהבעל מוסיף חטא על פשע בכך שהוא מהתל בבית הדין הרבני ו"מצפצף" בפועל על כל פסקי הדין שהוצאו נגדו. למרות כל "עוגני ההצלה" שניתנו לבעל ע"י ביה"ד, לא השכיל הבעל לנצל ולו אחד מהם, והמשיך בסירובו לא לשחרר את אשתו בגט. הדבר הוא תולדה ישירה של אחת מן השתיים, או יצר הנקמנות הטמון בליבו כנגד האשה וברצונו לעגנה בכל מחיר, או שהבעל מתכוון להשתמש בסירובו להשגת ממון או רכוש שאינו מגיע לו בדין ובעצם מתכוון ל"סחיטה". כך או כך, שתי המגמות פסולות לחלוטין וביה"ד לא זו בלבד שלא יתן ידו להן אלא שביה"ד יעשה כל אשר ניתן למיגורן ולהביא לשחרור האשה בגט.

...ניתן בהחלט לומר, כי במקרה שלפנינו הבעל "זכה" בסנקציות קשות אלו ב"יושר". יתירה מכך, הבעל בעצם "הזמין" את הטלת צווי ההגבלה והמאסר ואין לו להלין אלא על עצמו.

תיק מספר 306334/32
ניתן ביום ד' באדר תשע"ב (27.02.2012)
הופיעו: עו"ד משה יצחק אוסטייטשר (לאשה), טו"ר ניסים אברג'יל (לאיש)

**למדור זה ראו גם פסקי דין 3,2.
פסק הדין דן גם בנושא תנאים למתן גט.**

המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן בפקולטה למשפטים שבאוניברסיטת בר-אילן הוקם מתוך רצון להשפיע על מעמד האשה בחברה הישראלית באמצעות קידום ידע ומחקר ודרך פעילות מעשית וישומית.

מרכז רקמן

המרכז לקידום מעמד האשה
THE RUTH AND EMANUEL
RACKMAN CENTER
FOR THE ADVANCEMENT
OF THE STATUS OF WOMEN
הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן

המרכז עורך ומפרסם מחקרים וניירות עמדה בנושאים הנוגעים לנשים בישראל ומעמדן, מפרסם פסקי דין רבניים, פועל לשינוי חברתי על ידי יזום וקידום חקיקה ושינוי מדיניות ציבורית. כמו כן עורך המרכז כנסים בתחום דיני המשפחה וביניהם הכנס השנתי לענייני נשים, משפחה ומשפט בישראל, ופרויקטים שונים, כגון פרויקט פא"י (פיקוח אכיפה וישום). המרכז תומך ושותף פעיל במאבק למען העגונות ומסורבות הגט בין היתר באמצעות פעילות ב"עיקר" - הקואליציה הבינלאומית לזכויות העגונה ומסורבת הגט. במסגרת מעורבותו בחברה הישראלית ותרומתו לה מממן המרכז את ייצוג המשפטי של נשים בבית הדין הרבני ובבית המשפט לענייני משפחה. הסיוע המשפטי מתבצע במסגרת קורס קליני לסיוע משפטי בפקולטה למשפטים, הכולל לימוד תיאורטי ועבודה מעשית בליווי התיקים המשפטיים.

טל. 03-5318895

פקס. 03-7360499

אתר: www.rackmancenter.com

דוא"ל המרכז: rackman.center@mail.biu.ac.il

המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן

הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן

רמת-גן 52900

דוא"ל המערכת: dvd@rackmancenter.com